

Protokół
XXI. posiedzenia Polsko-Ukraińskiej Komisji Ekspertów do spraw doskonalenia treści podręczników
szkolnych historii i geografii Kraków, 10-14 czerwca 2019 r.

Na podstawie Porozumienia między Ministrem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Oświaty i Nauki Ukrainy o współpracy w dziedzinie oświaty, w dniach 10-14 czerwca 2019 r. odbyło się w Krakowie XXI. posiedzenie Polsko-Ukraińskiej Komisji Ekspertów do spraw doskonalenia treści podręczników szkolnych historii i geografii.

W posiedzeniu udział wzięli: ze strony polskiej:

1. prof. dr hab. Marek Komat - przewodniczący.
2. dr hab. Marek Barwiński, prof Uniwersytetu Łódzkiego - członek komisji,
3. prof. dr hab. Grzegorz Motyka - członek komisji.
4. dr Piotr Kroll - członek komisji,
5. dr hab. Karol Sanojca, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego - członek komisji.
6. Michał Sadłowski - sekretarz komisji. ze strony ukraińskiej:
1. prof. dr hab. Stanisław Kulczycki - przewodniczący
2. prof. dr hab. Iwan Patrylak - członek Komisji,
3. Natalia Bieskowa - członek komisji,
4. dr hab. Igor Hyrycz - członek komisji,
5. dr Igor Szczupak - członek komisji,
6. dr Jegor Wradij - członek komisji,
7. Raisa Jewtuszenko - sekretarz komisji.

Porządek obrad:

1. Otwarcie obrad.
2. Analiza treści polskich i ukraińskich podręczników do nauki historii i geografii.
3. Referaty, dyskusja plenarna i wnioski
4. Ustalenia końcowe: treść protokołu, termin, miejsce, tematyka kolejnego posiedzenia komisji i wolne wnioski.

Ad 1.

Wystąpienia powitalne wygłosili: współprzewodniczący Komisji, przedstawiciel Ministerstwa Edukacji Narodowej RP, przedstawicielka Ministerstwa Oświaty i Nauki Ukrainy oraz dyrektor Ukraińskiego Instytutu Badań nad Holokaustem „Tkuma”.

Ad 2.

Strona ukraińska przedstawiła opinie dotyczące następujących polskich podręczników do nauki historii:

Historia 8. Podręcznik dla klasy ósmej szkoły podstawowej. Tomasz Małkowski. Gdańskie Wydawnictwo Oświatowe sp. z o.o. sp.. 2018.

Historia. Podręcznik dla klasy ósmej szkoły podstawowej. Małgorzata Jastrzębska. Jarosław Żurawski, Wydawnictwo Edukacyjne Wiking, 2018.

Historia 7. Podręcznik dla szkoły podstawowej. Janusz Ustrzycki. Mirosław Ustrzycki. Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON Sp. z o.o., 2018.

Historia. Podręcznik dla klasy szóstej. Szkoła Podstawowa, Zofia Bytkowska-Sztonyk, Edyta Wach Wydawnictwo Edukacyjne WIKING, 2019.

Podkreślając wysoki poziom polskich podręczników strona ukraińska uważa za potrzebne zwrócenie większej uwagi przez autorów polskich podręczników na szereg ważnych dla Ukrainy problemów o charakterze historycznym. Uważa się za pożądane, żeby w polskich podręcznikach do historii zwracano większą uwagę na współpracę polsko-ukraińską w sferze życia społecznego, kulturowego i politycznego XIX i początku XX wieku. W szczególności zaś na udział Polaków w kształtowaniu nowoczesnego narodu ukraińskiego: stworzeniu pierwszych ukraińskich organizacji społecznych oraz partii politycznych. Byłoby ciekawym podkreślić wkład Ukraińców w główne wydarzenia XIX wieku (na przykład w powstanie styczniowe 1863 r.). W narracji o stalinowskim totalitarnym reżimie w ZSRR warto byłoby zwrócić uwagę na unikalność Wielkiego Głodu w Ukrainie (Holodomoru), podając jego definicję. Opisuując przebieg działań bojowych na froncie wschodnim w czasie II wojny światowej warto byłoby wspomnieć przynajmniej największe operacje wojskowe na terytorium Ukrainy (na przykład bitwę o Dniepr). Niestety, w poszczególnych podręcznikach nie ma informacji o takim ważnym wydarzeniu jak katastrofa w Czarnobylu. W kilku podręcznikach narracja o wydarzeniach w Europie kończy się na rozpadzie Związku Radzieckiego. Wydarzenia na Ukrainie, Białorusi, Rosji, państwach bałtyckich, które miały miejsce w ostatnich trzydziestu latach nie są omawiane, co jest istotną wadą.

Strona polska przeanalizowała następujące ukraińskie podręczniki do nauki historii:

BnacoB B.C., KyjibHHLtBKMH C.B.. «IcTopN YKpamn (piBeHb CTaHAapTy)». niApyHMK AJIA 10 Kiiacy saKJiaztiB sarajibHoi' cepeAHboY ocBim, BnAaBimuTBo JliTepa JIT/J., 2018.

TiceM O. B.. MapTHHioK O. O. «BcecBiTna icTopis (pisenb cTaH/tapTy)».ni/tpyHHHK AAA 10 Kiiacy 3aKJiaztiB 3ara/ibHoY cepeAHboY oCBITH, Bn/taBHHu,TBo PaHOK, 2018.

BnacoB B.C., KyjibHMLtBKHN C.B. «IcTopis Yi<paYHH (np(j)iribHHH pineiib)». fli,apyMHHK jum 10 oacy saKJia^iB saranbHoY cepeAHboY ocBiTH, BnAaBHnuTBO JliTepa JIT/J., 2018.

TiceM O. B.. MapTHHfOK O. O.«BcecBiTHH icTopia (npcejijibHHM piseiib)». riiApyHHHK aj™ 10 Kiiacy saKna^iB 3aranbHoY cepeAHboY ocbIth, BHAAaBHhujBO PaHOK, 2018.

LUynaK 1.51.. ElicKapbOBA I.O., EypnaKa O.B. - «BcTyn AO icTopiY». riiApyHHK AJIA 5 KJiacy 3aKiiiaAiB 3arajibHoY cepeAHboY ocBiTH, BHAAaBHHu,TBo OpioH, 2018.

rioMeTyH O.I.. **TynaH** H.M. - «IcTopifl YKpaYHn (piBeHb craHAapTy)». II;ApyHHK a^h 10 Kiiacy 3aK.naAiB aarajibHoY cepeAHboY ocBiTH, BHAAaBHMUTBO Opion, 2018.

Ui,ynaK I. 51. - «BcecBiras icTopia (piBeHb CTaHAapTy)». IliApyHHK AJIA 10 KJiacy 3aKAAaAiB 3arajibuoY cepeAHboY ocBiTu. BHAAaBHuu,TBO OpioH. 2018.

rioAimcbKHM n. E.. «BcecBm-is icTopifl (piBeiib cTaHAapTy)». niApy-mHK AJia 10 KJiacy 3aKAAaAis 3araAbHoY cepeAHboY ocSiTH. Bmaabuhutbo TpaMOTa, 2018.

MyApyH M. M.. ApKyuia O. T., «IcTopis: YKpaYHa i CBiT (iiiTerpoBaHMH Kypc, piBeHb CTaHAapTy)». IliApymiMK AJia 10 Knacy 3aKAAaAiB 3araAbHoY cepeAHboY oCBITH, BHAAaBHMHTBO TeHe3a. 2018.

TiceM O.B.. «BcTyn AO icTopiY». II;ApyHMK AAH 5 KAacy 3aKAAaAiB 3arajibHoY cepeAHboY oCBiTM, BHAAaBHHLTBO PaHOK, 2018.

Po przedstawieniu opinii na temat podręczników i towarzyszącej temu dyskusji Komisja doszła do wniosku, że dzieje Polski

przedstawiono w podręcznikach do historii powszechnej drobiazgowo i w sposób nie budzący zastrzeżeń. Natomiast opis relacji polsko-ukraińskich w podręcznikach do historii Ukrainy skłania do wyrażenia istotnych zastrzeżeń. Brak jest informacji, że ziemie ukraińskie w granicach II Rzeczypospolitej zamieszkiwała także ludność polska i żydowska. Skupienie się na dziejach politycznych powoduje, że w narracji dominuje negatywny obraz relacji polsko-ukraińskich. Przedstawiono jedynie wrogi stosunek władz polskich do Ukraińców. Pominięto inne obszary życia w okresie międzywojennym. W podręcznikach historię ruchu nacjonalistycznego - OUN i UPA - przedstawiono wyłącznie w pozytywnym świetle, nawet wtedy, gdy dotyczy to tak kontrowersyjnych fragmentów historii jak powstanie rządu J. Stecki w 1941 r. czy antypolskich czystek prowadzonych w latach 1943-1944. Działania UPA pokazano w sposób nie pozwalający dostrzec tragicznego losu ludności polskiej, nie podano również wielkości poniesionych przez nią strat. W niektórych podręcznikach w opisach okresu II wojny światowej brak jest informacji o takich wydarzeniach jak rzeź wołyńska, czy działalność na tych ziemiach oddziałów polskiego państwa podziemnego. Za pozytywne należy natomiast uznać ewolucję spojrzenia na postać atamana S. Petlury, jaka zaszła w ostatnich latach. Jest on obecnie przedstawiany jako ukraiński przywódca, próbujący w nadzwyczajnie trudnych warunkach obronić niepodległość państwa ukraińskiego.

Strona ukraińska przeanalizowała następujące polskie podręczniki do nauki geografii:

Geografia 7. Podręcznik dla szkoły podstawowej, Magdalena Dudaczyk, Marcin Chrabelski, Wydawnictwo OPERON, 2018.

Geografia klasa 7. Polska. Szkoła podstawowa. Edward Dudek, Jan Wójcik. Robert Wers. Wydawnictwo Edukacyjne WIKING, 2017.

Wszystkie trzy recenzowane podręczniki do geografii opowiadają nowym programom i współczesnym tendencjom rozwoju nauk geograficznych. Znaczną uwagę zwrócono na świadomość ekologiczną (kierunek ekologiczny jest wyraźnie zaakcentowany w każdym z nich) i wychowaniu w szacunku do małej ojczyzny (rozdział „Moja mała ojczyzna”). Jako pozytywne należy uznać systemowe wydzielenie rozwoju turystyki zarówno na całym terytorium Polski, jak i w danych regionach. Takie podejście sprzyja badawczej działalności uczniów oraz zwiększa zainteresowanie przedmiotem. W porównaniu z podręcznikami z poprzednich lat zaprezentowano o wiele więcej materiałów o Ukrainie, które mają dokładny i prawdziwy charakter, na przykład, wskazano, że Krym jest bezprawnie okupowanym terytorium, pokazano pozytywny wpływ ukraińskich migrantów zarobkowych na gospodarkę Polski.

Warto podkreślić, że podejście do prezentowanego materiału w polskich podręcznikach często ma charakter niesystemowy, podano charakterystyki poszczególnych obiektów, zjawisk, procesów bez pokazania związków przyczynowo- skutkowych między przyrodniczymi czynnikami. Również jest niezbędne uszczegółowienie danych statystycznych, które często nie odpowiadają wskaźnikom publikowanym przez Państwowy Urząd Statystyczny Ukrainy.

Strona polska poddała ocenie następujące ukraińskie podręczniki do nauki geografii:

^OBraHb T. ^..CTaa,HMK O. r.,MacjiHK Il. O..KypTeń C. JLBpoAOBCbKa O. r.«reopa(j)bi (npo(j)ijibHMM piBeHb)»..nią.pyHHMK .rnifl 10 Knacy 3aKJia/tiB 3arajibHoV cepermboi' ocBim. BwriaBHHUTBO PanoK. 2018.

Bohko B. M.. BpaMHeBCbKHii IO. C..Zhuem<o B. n.. «feopacfiñfl (piBeHb cramaapTy)». riiizipyMHHK 3yui 10 Kjiacy saKna^iB 3arajibHoY cepe^Hboi' ocBiTH, BnziaBiiMUTBO HEPyi-I. 2018.

W recenzowanych podręcznikach do geografii dla klasy 10, Polsce poświęcono fragment rozdziału, w którym zostały omówione państwa sąsiadujące z Ukrainą. Jedyna uwaga krytyczna dotyczy używania danych szacunkowych przy omawianiu struktury narodowościowej, co przy dostępie do aktualnych danych ze spisów ludności, jest niezrozumiałe. Natomiast charakterystyka geograficzna Polski, zarówno gospodarcza, jak i społeczna, nie budzi zastrzeżeń. Została zrobiona rzetelnie i przedstawia bardzo pozytywny obraz dynamicznie rozwijającego się państwa, lidera Europy Wschodniej.

Ad 3.

W części ogólnej posiedzenia Komisji przedstawili referaty: prof. Marek Komat - „Czy w okupowanej przez Niemcy Polsce wystąpiło zjawisko kolaboracji?”, prof. Iwan Patrylak- „Ukraińcy. Białorusini, Rosjanie: współpraca wojskowa z nazistami. Analiza porównawcza”, prof. Grzegorz Motyka - „Zbrodnie okupantów na obywatelach II RP w czasie drugiej wojny światowej” oraz dr Ihor Szczupak - „Ratowanie Żydów podczas Holocaustu na terenach Galicji Wschodniej okupowanej przez nazistów: specyfika a uniwersalne lekcje historii”.

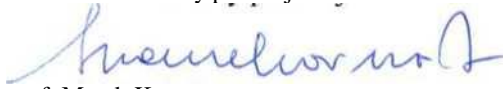
Ad. 4.

Ustalono, że XXII. posiedzenie Komisji odbędzie się w pierwszym tygodniu czerwca 2020 r. w Charkowie. Referaty dotyczyć będą: stulecia sojuszu polsko-ukraińskiego 1920 r. oraz 75 rocznicy zakończenia II wojny światowej.

Strony za zasadne uznały wydanie materiałów z obecnego oraz poprzednich posiedzeń Komisji.

Integralną częścią dokumentacji pracy Komisji są załączone teksty referatów przedstawionych w czasie posiedzenia oraz teksty szczegółowych recenzji podręczników.

W imieniu Strony polskiej

prof. Marek Kornat

W imieniu Strony ukraińskiej

prof. Stanisław Kulczycki

Kraków, 14 czerwca 2019 roku